

کودکان در خانواده های چند زبانه

جزوه معلوماتی

PERSISK

پیش درآمد

این جزوه در مورد 10 پرسشی است که معمولاً خانواده ها در مورد رشد چند زبانه کودکان خود مطرح میکنند. علاوه بر آن، این جزوه برای پرسنل مهدکودک ها، مدارس و مراکز بهداشتی نیز میباشد. پرسنل نامبرده میتوانند این جزوه را بعنوان مرجع در گفتگوی خود با والدینی که کودکان چندزبانه دارند بکار گیرند.

جزوه حاضر براساس بروشور سوئدی تحت عنوان دوزبان یا چندین توصیه به خانواده های چند زبانه که توسط انستیتوی مطالعات زبان در رینکه بی سوئد تهیه شده میباشد. جزوه ای که در دست دارید بازایی و انطباق داده شده با وضعیت کودکان چند زبانه در مهدکودک ها و مدارس نروژ

مبحث چندزبانه

اغلب جوامع در جهان چندزبانه هستند. تسلط به چندین زبان، چه برای خود شخص و چه برای جامعه بسیار ارزشمند است. زبان پیوند نزدیکی با هویت، روند اجتماعی شدن و نیز بیان فرهنگی داشته و بنابراین بخش مهمی از زندگی کودک و بزرگسال را تشکیل میدهد. دوزبانه بودن آنقدر مزایای زیادی دارد که اکثر خانواده های دو یا چند زبانه هرگز نمیتوانند تصور کنند که میتوانند این زبانها را از دست بدهند. چنانچه مهدکودک، مدرسه و جامعه دید مثبتی به چندزبانه داشته باشند نقش ویژه ای در روند رشد چند زبانه کودکان دارد.

نوع چندزبانه بودن در خانواده ها متفاوت است

خانواده ها میتوانند دو و یا چند زبانه باشند به شکل های متفاوتی که در زیر به آن اشاره میشود

- یکی از والدین و یا هر دوی آنها دارای زبان مادری جز زبان نروژی هستند

- والدین هرکدام دارای زبان مادری متفاوتی هستند و کودک از همان ابتدا دو و یا چند زبان متفاوت را در خانه می‌شنود
- یکی و یا هر دوی والدین در کشوری بزرگ شده اند که در آن زبانی که در خانه و مدرسه بکار برده شده متفاوت بوده است

همه خانواده ها فقط از پدر و مادر کودک تشکیل نشده ، بلکه در برخی از خانواده ها بستگان نیز نقش فعالی در زندگی روزمره کودک داشته و آنها شاید زبان دیگری به دنیای زبانهای کودک اضافه میکنند و اکنون پرسش های معمول در مورد چند زبانه

1. آیا کودک میتواند دو یا چند زبان را همزمان یاد بگیرد

کودک میتواند چندین زبان را همزمان یاد بگیرد. در اکثر نقاط جهان کودک از همان ابتدا چندین زبان را همزمان می آموزد. برای رسیدن به هدف رشد چند زبانه کودک به یک مرحله عالی، ضروری است که هم در خانه و هم در مهدکودک و مدرسه همه در اینمورد نقش فعالی داشته باشند. بسیار ضروری است که همه افرادی که در دوروبر کودک هستند کودک را در رشد چندزبانه هم تشویق و هم حمایت کنند. خانواده های مهاجر میتوانند براحتی ارتباط با بستگان و دوستان خود را در کشوری که از آن مهاجرت کرده اند حفظ کنند درصورتیکه آنها بتوانند زبان مادری خود را حفظ کنند. درچنین خانواده هائی کودکان میتوانند امکان گسترده ای در حفظ میراث فرهنگی والدین خود داشته باشند، اگر چنانچه این کودکان تسلط به زبان والدین خود داشته باشند. این امر میتواند در قوام و دوام هویت و پیوند کودک با ریشه های خود داشته باشد.

2 آیا کودک ما میتواند نروژی یاد بگیرد، چنانچه ما به زبان مادری خود در

خانه صحبت میکنیم؟

اگر چنانچه کودکی در زبان مادری خود به رشد کافی رسیده باشد امکان بسیار خوبی است برای یاد گرفتن زبان دوم. در این صورت هر دو زبان یعنی زبان مادری و زبان دوم میتوانند در رشد هر دو زبان کودک موثر باشند. اگر چنانچه کودک یک واژه ای را به زبان مادری خود یاد گرفته باشد، بسیار آسانتر خواهد بود که معادل آن را به زبان نروژی یاد بگیرد. بعنوان مثال اگر کودک مفهوم واژه گرسنگی را به زبان فارسی بداند آسانتر است تا معادل نروژی آن یعنی سولتن را یاد بگیرد.

آرزوی همه والدین این است که کودک آنها در مدرسه موفق باشد. بنابراین بسیاری از والدین خواهان آن هستند که فرزندان آنها هرچه زودتر زبان نروژی را بیاموزند. این بدان معنی نیست که والدین نباید زبان مادری خود را بکار برند زمانیکه با کودک خود صحبت میکنند. والدین میتوانند در امر یادگیری زبان نروژی امکاناتی فراهم کنند تا کودکان آنها در محیط های مختلفی که میتوانند در رشد زبان نروژی فرزندان آنها موثر باشد شرکت داشته باشند. معمول ترین محیط ها برای رشد زبان نروژی، همانا مهدکودک، در محله و در بین دوستان خانوادگی میباشد.

3 اگر چنانچه پدر و مادر دارای دو زبان متفاوتی باشند باید با کودک خود به

چه زبانی صحبت کنند؟

وقتی پدر و مادر دارای زبان مادری متفاوتی هستند توصیه میشود که هر یک به زبان مادری خود با کودک صحبت کنند. زمانیکه همه اعضای خانواده درکنار هم جمع شده اند بهتر است که به زبانی که همه تسلط بهتری دارند صحبت شود، این زبان میتواند زبان نروژی، یکی از زبان های مادری پدر و یا مادر، و یا حتی یک زبان مشترک دیگر باشد. مطلب مهم در اینمورد اینست که والدین به زبانی با کودکان خود صحبت کنند که تسلط کامل به آن زبان دارند.

در خانواده هائی که یکی از والدین دارای زبان مادری نروژی و دیگری دارای زبان مادری غیر زبان نروژی است، نیز بهتر است که هر یک از والدین به زبان مادری خود با فرزندان خود صحبت کنند. در چنین خانواده هائی معمولاً زبان نروژی زبان غالب بکار برده شده میشود. چنانچه برای والدین رشد چند زبانه کودک آنها از اهمیت خاصی برخوردار است بهتر است که به کودک خود حمایت های لازم در جهت رشد هر دو زبان داده شود.

4 اگر چنانچه کودک ما چندین زبان را باهم ترکیب میکند وبه زبان ترکیبی

صحبت میکند چه کار باید کرد؟

بسیار طبیعی است که کودکان چند زبانه کلمات ترکیبی از زبانهای مختلفی که بلدند را در محاورات خود بکار برند. این امر ناشی از اینست که آنها هنوز نیاموخته اند که بتوانند زبانهای مختلف را از هم تفکیک کنند. کودکان همچنین در صحبت های خود کلماتی از زبان دوم را بکار میبرند. این بدان معنی است که کودکان مهارت و دانش کلی خود از زبانهای مختلف را در صحبت های خود بخدمت میگیرند.

طبیعی است که کودکان از زبانی به زبان دیگر میپرند وقتی که با افراد دوزبانه دیگری صحبت میکنند. قصد کودکان از این کار اینست که آنها میخواهند همه امکانات لازم برای ابراز بیان خود و یا احساسات خود و نیز برای ایجاد جو مشترکی با افرادی که بدان زبانها تکلم میکنند را در خدمت بگیرند. درک این امر برای بسیاری از افراد تک زبانه دشوار است. اما مطالعات نشان میدهند که برای تعویض زبان از یکی به دیگری نیاز به آگاهی بالائی در سطح آن زبان وجود دارد.

نظر باینکه افراد چند زبانه در شرایط مختلف زبانهای متفاوتی را بکار میبرند بنابراین امری طبیعی است که کودکان چندزبانه تسلط بیشتری به یکی از زبانها را در شرایط و محیط خاصی داشته باشند. یک مثال ساده برای روشن شدن قضیه اینست که کودک بر راحتی میتواند از اتفاقاتی که در مهدکودک واقع میشود به زبان نروژی تعریف کند ولی همان کودک وقتی بخواهد راجع به شرایط و چیزهائی که به خانواده و خانه خود ارتباط دارد به زبان مادری سخن بگوید. کودک میتواند در صحبت با فامیل های بزرگسال و نیز والدین از زبان مادری خود استفاده کرده، ولی وقتی با خواهر و برادرها و یا دوستان خود صحبت میکند بین زبانها ترکیباتی ایجاد کرده و یا از زبانی به زبان دیگر بپرد.

5 وقتی کودک فقط به زبان نروژی جواب میدهد چه کار باید کرد؟

این امری طبیعی است که گاهی کودکان ترجیح میدهند که به زبان نروژی صحبت کنند هرچند که والدین سعی میکنند که به زبان مادری با آنها صحبت کنند. در چنین شرایطی نقش والدین اینست که کودکان خود را در یافتن کلمات و اصطلاحات لازم در زبان مادری یاری کنند. قابل ذکر است که مسئله اصلی در ارتباط کودک و والدین نه زبان، بلکه خود رابطه و ارتباط بین هم میباشد. نقش اصلی والدین این نیست که فرزندان آنها به چه زبانی میخوانند حرفهای خود را بزنند بلکه مهمتر از آن اینست که به فرزندان خود گوش فرا دهند تا بدین وسیله کودکان بتوانند از تجربیات و مشاهدات خود برای والدین صحبت کنند. مهم تر اینست که این ارتباط صورت گیرد حال به هر زبانی که باشد. برای اینکار لازم است که والدین صبر و حوصله کافی بخرج دهند تا کودک آنها از همه امکانات زبانی که بدان تسلط دارند برای ابراز افکار و خواسته های خود استفاده کنند. در فضائی که زبان نروژی دارای نفوذ و درجه بالائی است آموختن زبان مادری نیاز به زمان بیشتری دارد. برای اینکه کودک چندزبانه شود، بسیار مهم است که والدین در صحبت های خود با کودکان به زبان مادری سخن بگویند. حائز اهمیت است که در اطراف کودک شما افراد دیگری از کودکان و بزرگسالان باشند که به زبان مادری محاوره کنند تا بدینوسیله زبان مادری در خارج از چهارچوب منزل هم رشد کند. حتی اگر کودک شما زبان مادری خود را بطور فعال بکار نگیرد آنها اغلب بیشتر از آنچه که حرف میزنند همان زبان را متوجه میشوند. و این میتواند بنائی باشد برای کاربرد زبان در آینده.

6 برای رشد زبان مادری کودک چه باید کرد؟

کودکان زبان مادری خود را در شرایط مختلفی یاد میگیرند، کودکان فارسی زبان در ایران و کودکان نروژی زبان در نروژ زبان مادری خود را در شرایط متفاوت با ارتباط با انسانهای مختلف، در خانواده، همراه با فامیل و دوستان، در مهدکودک، در مدرسه، در مغازه، در خیابان و در اتوبوس یاد میگیرند. در طول روز این دو کودک، یعنی فارسی زبان در ایران و نروژی زبان در نروژ این امکان را دارند که زبان مادری خود را هم بشنوند هم صحبت کنند و بیاموزند. اما کودکانی که در چنین محیط هائی رشد نمیکنند از این امکان برخوردار نیستند، بعنوان مثال کودکان فارسی زبان که در نروژ زندگی میکنند امکان محدودتری برای رشد زبان مادری خود در نروژ دارند. بسیاری از این کودکان تمرین زبان مادری خود را فقط در محیط خانه انجام میدهند. این باعث میشود که برای پیشبرد و رشد زبان مادری کودک فارسی زبان در نروژ وظیفه سنگینی بعهده والدین باشد، که آنها برای این امر باید با مهدکودک و مدرسه همکاری لازم برای پیشرفت در این کار انجام دهند. همه بزرگسالان چه خانواده و چه مسئولین آموزش و پرورش باید امکاناتی فراهم کنند تا کودکان بتوانند زبان مادری خود را هم در محیط خانواده و هم در بیرون خانواده بکار ببرند.

بسیاری از شهرهای نروژ مهدکودکهایی دارند که در آن والدین میتوانند در کنار کودکان خود در مهدکودک باشند. این امکانی فراهم میکند برای تماس با والدین دیگر، مشاهده کودکان در هنگام بازی و فعالیتهای مختلف و نیز در ارتباطات مختلف کودکان در شرایط اجتماعی متفاوت. در بعضی شهرها نیز کتابخانه مرکزی شهر امکانات متفاوتی از قبیل قصه خوانی به زبانهای مختلف وجود دارد. این کتابخانه ها همچنین کتابهای کودکان و نوجوانان به زبانهای مختلف را در دسترس همه قرار میدهند. شما در شهر خودتان با کتابخانه مرکزی شهر تماس بگیرید تا ببینید آنها چه امکاناتی برای شما و کودکان شما به زبان مادری شما ارائه میکنند. در شهر اسلو کتابخانه مرکزی شهر کتابخانه

دیگمانسکه بخشی دارد بنام کتابخانه چند زبانه، که در آن کتابهای فراوانی به زبانهای مختلف برای کودکان و بزرگسالان وجود دارد. آدرس وب سایت آن را در لینک زیر میتوانید ببینید کتابخانه شهر شما میتواند در قرض کتاب از این کتابخانه شما را یاری کند.

در وب سایت زیر هم شما میتوانید کتابها و کتب صوتی به زبانهای مختلف بیابید. در آنجا همچنین میتوانید داستانها و شعرهای بسیاری به زبانهای مختلف گوش بدید و بخوانید.

7 برای رشد زبان نروژی کودک چه باید کرد

رفتن به مهدکودک امکان بسیار خوبی است برای رشد زبان نروژی کودک چند زبانه. همکاری مفید بین والدین، مسئولین مهدکودک، مرکز بهداشتی و مدرسه از اهمیت ویژه ای برخوردار است. مهدکودک و مدرسه مسئولیت بزرگی در امر رشد زبان نروژی کودک دارند، اما از نقش والدین در اینمورد نیز نباید غافل بود. هرچند ممکن است که شما والدین تسلط کافی به زبان نروژی نداشته باشید، ولی میتوانید در امر کارهای مدرسه درارتباط با آموزش زبان، کودک خود را یاری کنید.

مهدکودک میتواند امکانات متفاوت و مفیدی برای رشد زبان کودک فراهم کند. وقتی کودک به مدرسه میرود آنوقت محیط مدرسه و فعالیتهایی که در آن انجام میگردد از قبیل فوتبال، شرکت در آواز جمعی، رقص، و نظائر آن، محیط بسیار مفید و مناسبی برای رشد زبانی و رشد اجتماعی کودک میتواند باشد. نقش والدین در این امر اینست که آنها کودکان خود را برای شرکت در چنین فعالیتهایی تشویق کنند.

مهدکودک، در همکاری نزدیک با والدین مسئول رشد زبان کودک میباشد. چهارچوب برنامه مهدکودک که به امر محتوا و وظایف مهدکودک مربوط میشود، مهد کودک را موظف میکند تا کودکان چندزبانه را در امر کاربرد زبان مادری خود حمایت کرده، و نیز نقش فعالی در امر پیشبرد دانش زبان نروژی کودک داشته باشد.

والدین این امکان را دارند تا با مسئولین مهدکودک در امر نیازهای کودک جهت تحریک زبانی کودک تشریک مساعی و مبادله افکار کنند. از جمله این امور میتوان از امکان داشتن دستیار دوزبانه و یا سایر اقدامات آموزشی دیگر زبانی در مهدکودک نام برد.

8 دلیل اینکه کودک در مهدکودک صحبت نمی کند، چه چیزی می تواند باشد؟

کودکی که زبانی جدید می آموزد، خود را به روش های مختلف با زبان جدید ارتباط می دهد. برخی کودکان یکباره شروع می کنند که از کلمات و جملات به زبان جدید استفاده نمایند. ولی در مورد برخی مدتی طولانی طی میشود تا وی بتواند به زبان جدید سخن بگوید. وقتی کودکی در مهدکودکی وارد می شود که زبان مادری او در آنجا صحبت نمی شود، این می تواند موقعیت دشواری برایش باشد. در این زمان، همکاری نزدیک و مطمئن با بزرگسالان در مهدکودک، از اهمیت خاصی برخوردار است. هر چند کودک با کودکان و بزرگسالان در مهدکودک به زبان نروژی صحبت نمی کند، ولی مهم است که کودک به روش های دیگر مانند اشاره کردن، شکلک در آوردن و استفاده از زبان بدنی، با دیگران رابطه برقرار کند. کودک شناخت و معلومات از زبان جدید را همیشه جمع آوری می کند، هر چند نتواند به زبان نروژی تکلم کند. برخی کودکان به دلایل مختلف می توانند رشد کنند زبانی یا مشکل زبانی داشته باشند. در آنصورت مهدکودک و والدین باید همکاری کنند که چگونه می توانند به کودک کمک نمایند. برای نمونه با کمک عامل خارجی که رشد زبانی کودک را مطالعه کرده و به کودک کمکی را ارایه کند که او هم در خانه و هم در مهدکودک نیاز دارد.

هر چند کودک، کودکان و بزرگسالان دیگر را که به زبان مادری در مهدکودک صحبت کنند ملاقات نمی کند، ولی به رسمیت شناختن زبان مادری، به رشد زبانی کمک می کند. برای همین والدین باید با کودکان در مهدکودک، هنگامی که وضع طبیعی ست، به زبان مادری صحبت کنند. کارکنانی که زبانی مشترک با زبان مادری کودک ندارند، همزمان باید علاقمندی مثبت به زبان مادری کودک نشان دهند، برای نمونه با یادگیری برخی کلمات، آواها و مقررات به زبان

مادری کودک. وجود بزرگسالان و کودکانی در مهدکودک که به زبان مادری کودک توانایی دارند، برای رشد چند زبانی کودک مفید است.

9 آیا کودک باید در مهدکودک، بصورت دوزبانه کمک شود؟

شماری از کودکان، زبان مادری جز زبان نروژی دارند و نروژی را به عنوان زبان دوم در مهدکودک می آموزند. فهمیده شدن کودک و امکان بیان آنها خیلی مهم است. مهدکودک باید کمک کند که کودک زبان مادری خود را استفاده کرده و همزمان فعالانه تلاش نماید تا توانایی زبان نروژی کودک نیز تقویت شود

چنین حمایت هایی از زبان مادری کودک، بدون در نظر داشت اینکه کارمند به زبان مادری کودک صحبت می کند یا خیر، به روش های مختلفی صورت می گیرد. با این وجود دریافت کمک به دو زبان، برای بسیاری از کودکان می تواند بسیار مهم باشد. کمک دو زبانه می تواند به افزایش اطمینان کودکان و والدین یاری رساند و رشته ی پیوند بین خانه و مهدکودک باشد. همراه با بزرگسالی که زبان مادری کودک را می داند، کودک می تواند در برخورد با کودکان و بزرگسالان دیگر در مهدکودک، پیام ها را بفهمد و نیز پیامهای خود را به دیگران بفهماند. کودک به یک موقعیت با ارزش دست می یابد که همزمان با رشد توانایی های زبان نروژی، رشد زبان مادری را پیش ببرد.

10 مطالبی در مورد زمانی که کودک می خواهد مدرسه را شروع کند

گذر از مهدکودک به مدرسه می تواند هم برای کودک و هم والدین کار بزرگی باشد. به شهرداری ها پیشنهاد میشود که برای این گذرچهارچوب همکاری تنظیم کرده، و مهدکودک ها نیز باید برنامه هایی برای گذر از مهدکودک به مدرسه، در برنامه سالانه خود داشته باشند. والدین در این مورد می توانند از مهدکودک و یا شهرداری معلومات دریافت نمایند.

تعاریف برخی واژه ها

- زبان دوم:** یعنی زبانی که کودک بطور طبیعی علاوه بر زبان مادری خود در محیط اجتماعی خود فرامیگیرد
- زبان اکثریت:** یعنی زبانی که اکثریت جامعه بدان تکلم میکنند. در نروژ زبان نروژی زبان اکثریت است
- زبان اقلیت:** یعنی زبانی که بخشی از جامعه بدان تکلم میکنند. در نروژ زبانهای بومی سامی جنوبی، سامی لوله، و سامی شمالی و نیز زبان اقلیتی ملی کونسک وجود دارد. علاوه بر اینها زبانهای مختلف اقلیت مهاجرین وجود دارد، بعنوان مثال فارسی، ترکی، سومالی و غیره.
- زبان مادری:** اغلب گفته میشود که زبان مادری، نخستین زبانی است که هر انسانی فرا میگیرد، یا زبانی که انسان بهتر متوجه میشود، و یا زبانی که انسان آن را جزو هویت خود میداند. برخی میگویند که دارای چندین زبان مادری هستند، و زبان مادری آنها چندزبانه است.
- چندزبانه:** به عنوان یک اصطلاح جمعی برای دو یا چندزبانگی مورد استفاده قرار میگیرد. این به این معنی است که کودک بطور همزمان تسلط بر چندین زبان مختلف دارد، و نه فقط یک زبان مادری.

Heftet er utarbeidet av Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring, NAFO

Nafoslo.net.no

Alle foto: Marte Garmann